

В. Ломака, помічник судді Вищого господарського суду України

Відповідальність вантажовідправника та вантажоодержувача за несвоєчасну оплату перевезення вантажів залізничним транспортом

Перевезення вантажів залізничним транспортом є одним із найбільш поширених в Україні й у всьому світі видом вантажних перевезень. Незважаючи на те, що ці перевезення забезпечують перш за все правовідносини, які мають приватноправовий характер, перебування залізничного транспорту в державній власності обумовлює особливе правове регулювання цієї сфери правовідносин. Як справедливо відзначається в літературі, специфіка перевезень залізничним транспортом в Україні полягає в тому, що Укрзалізниця є монополістом у цій сфері, а також одночасно здійснює як функції контролю й управління, так і функції суб'єкта господарювання, виступаючи однією зі сторін договірних відносин.

Договори перевезення за загальною цивільною класифікацією віднесені до договорів надання послуг. Головною особливістю договорів про надання послуг, на відміну від договорів про виконання робіт, є те, що надання послуг невіддільне від діяльності особи, яка надає послуги. Корисний ефект такої діяльності не виступає у вигляді певного осяжного матеріалізованого результату, як це має місце у підрядних договорах, а полягає в самому процесі надання послуги. Зобов'язання з надання послуг зокрема виникають із транспортних договорів.

Дослідженню означеної проблематики значну увагу приділяли такі вчені, як Б. Г. Бабкін, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, А. Б. Гарбар, Н. С. Кузнєцова, Н. О. Саніахметова, В. Т. Смірнов, В. Н. Черешнюк, В. Ф. Яковлева та ін., проте нові політичні та економічні реалії викликають необхідність з'ясування й вивчення нових аспектів цих відносин.

Статтею 62 Статуту залізниць України передбачено, що порядок розрахунків за перевезення і послуги встановлюється Укрзалізницею згідно з чинним законодавством. Належні за перевезення вантажів і надання додаткових послуг платежі можуть вноситися готівкою, чеками, безготівково, якщо інше не передбачено законодавством, на стан-

ціях відправлення або передоплатою через розрахункові підрозділи залізниць. Остаточні розрахунки між залізницями і одержувачами за перевезення вантажів і надання додаткових послуг здійснюються на станціях призначення. Платежі за перевезення експортно-імпорتنих вантажів здійснюються згідно з міжнародними угодами та чинним законодавством. У разі несвоєчасного внесення вантажовідправником, вантажоодержувачем, експедитором належної плати, зборів та штрафів справляється пеня за кожний день затримки у розмірі, встановленому законодавством. Відправка, видача вантажів можуть бути затримані до внесення платежів. За час затримки відправник, одержувач, експедитор сплачують за користування вагонами (контейнерами) залізниці плату, передбачену ст. 119 цього Статуту¹.

Дещо дискусійним є питання щодо строків позовної давності, у межах яких перевізник має право звернутися з позовами до вантажовідправників, вантажоодержувачів, портів, експедиторів тощо. Актуальність цього питання, зокрема, зумовлена тим, що норми ЦК та ГК України по-різному регулюють це питання. Проте ч. 2 ст. 9 ЦК України встановлено, що законом можуть бути передбачені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання. Таким законом є ГК України, норми якого у регулюванні майнових відносин суб'єктів господарювання є спеціальними щодо норм ЦК України, що стосується і положень про позовну давність. Так, ч. 5 ст. 315 ГК України, яка кореспондується з п. 136 Статуту залізниць України, встановлює для пред'явлення перевізником (залізницею) позовів, які впливають із перевезення, шестимісячний строк. Такої ж позиції дотримується і Верховний Суд України².

Порушенням зобов'язання, у тому числі грошового, є не тільки його невиконання, а й виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). Неналежне виконання охоплює випадки часткового виконання зобов'язання, виконання зобов'язання у неналежні строки тощо.

Слід зазначити, що в судовій практиці можна зустріти випадки неправильного розуміння змісту грошового зобов'язання учасниками відносин у сфері господарювання. Так, у низці постанов Вищого господарського суду України вказував на те, що сторони, висуваючи позовні вимоги, виходили з неправильного розуміння грошових зобов'язань.

¹ Вісн. господ. судочинства. – 2001. – № 4.

² Офіц. вісн. України. – 2000. – № 48. – Ст. 2108.

Верховний Суд України виходить із розуміння грошового зобов'язання як обов'язку боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового договору чи на інших підставах, передбачених цивільним законодавством України (див., зокрема, постанову Верховного Суду України від 17.01.2006 р. у справі № 11/690).

Отже, аналіз законодавства і судової практики дозволяє зробити висновок, що грошовим є зобов'язання, виконання якого має відбутись у формі сплати грошових коштів одним суб'єктом відносин на користь іншого. На користь цього свідчить позиція Вищого арбітражного суду України, який у Роз'ясненні від 29.04.1994 р. № 02-5/293 «Про деякі питання практики застосування майнової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань» указує, що моментом виконання грошового зобов'язання є дата списання коштів із рахунка платника.

Згідно зі ст. 51 Статуту залізниць України, підприємства залізничного транспорту загального користування мають право на заставу майна переданих їм для перевезення вантажів для забезпечення гарантії належної провізної оплати та інших платежів. Заставне право діє поки вантаж перебуває у віданні залізниці. Якщо відправник (одержувач) не внесе залізниці належні їй платежі, залізниця використовує заставне право і реалізує вантаж після закінчення передбаченого Правилами граничного терміну його зберігання. Граничний термін зберігання не повинен перевищувати 30 діб.

Детально порядок розрахунків за договорами перевезення залізницею урегульовано Правилами розрахунків за перевезення вантажів, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 21 листопада 2000 р. № 644. Пунктом 1.4 цих Правил передбачено право залізниці для покриття своїх витрат використовувати заставне право і реалізовувати вантаж згідно зі статтями 49, 51 Статуту залізниць України, на випадок, якщо відправник (одержувач) не внесе залізниці належні їй платежі.

До особи, яка порушила грошове зобов'язання, можуть бути застосовані негативні наслідки, передбачені за порушення будь-якого цивільно-правового (господарського) зобов'язання, а також наслідки, які передбачені виключно у випадку невиконання саме грошового зобов'язання.

Згідно зі ст. 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема,

сплата неустойки. Відповідно до ст. 22 Закону України «Про залізничний транспорт» від 07.04.1996 р. № 273/96-ВР залізниці, підприємства, установи та організації залізничного транспорту загального користування мають право у разі несвоєчасної оплати за перевезення стягувати з вантажовідправників (вантажодержувачів) пеню у розмірі та порядку, встановлених Статутом залізниць України.

Слід звернути особливу увагу на визначення неустойки, пені і штрафу з огляду на певну суперечність у врегулюванні даного питання ЦК і ГК України. Річ у тім, що ГК України регулює це питання через введення поняття штрафних санкцій, під якими розуміють грошові суми (неустойка, штраф, пеня), які учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання. Таким чином, ГК України не проводить чіткого розмежування неустойки, штрафу і пені. У той же час ГК України передбачає, що у разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання.

Відповідно до ЦК України такий вид санкції слід вважати штрафом, який визначається у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг). Таким чином, ГК України передбачає відповідальність за невиконання зобов'язання у вигляді штрафу (у розумінні ЦК України), але не передбачає пені (у значенні, що наводиться в ЦК України) і в той же час наводить такі види санкцій, які не передбачені ЦК України, а саме: санкції у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг). У наступних статтях ГК України можна зустріти вказівку на штрафні санкції у вигляді пені у розмірі певного відсотка від вартості невиконаного зобов'язання за кожен день прострочення, а також у вигляді штрафу в розмірі певних відсотків від вартості невиконаного зобов'язання. З цього ми можемо зробити висновок, що незважаючи на те, що в переліку штрафних санкцій ГК України не назвав штраф і пеню, тим не менше ГК України до них звертається як до засобів відповідальності за невиконання зобов'язань і при цьому розуміння пені і штрафу за ГК і ЦК України збігається.

Як правило, сторона, що бажає захистити себе від невиконання контрагентом зобов'язань, передбачає в договорі неустойку (штраф, пеню), що покликана в тому числі покрити можливі збитки, нанесені неправомірними діями партнера. Звичайно штраф встановлювався в конкретній сумі або у відсотках від суми невиконаного зобов'язання. Пеня нараховується за кожний день прострочення виконання грошового зобов'язання. Відтак саме про пеню й варто поговорити. *Звичним стало формулювання: «пеня стягується в розмірі, приміром, 0,1 % від суми невиконаного грошового зобов'язання в день, але не більше розміру подвійної облікової ставки НБУ, що діє в період, за який сплачується пеня».* Таке обмеження було закріплено у ст. 3 Закону України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань».

Існує також підстава, що звільняє кредитора від необхідності сплатити неустойку: це невиконання або неналежне виконання зобов'язання внаслідок випадку або дії непереборної сили. При цьому боржник зобов'язаний довести відсутність своєї провини і наявність форс-мажорних обставин. Не вважається випадком невиконання своїх зобов'язань контрагентом, боржником відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання, а також відсутність у боржника необхідних коштів (ст. 617 ЦК України).

Варто врахувати також, що ГК України містить обмеження періоду, за який можуть бути нараховані штрафні санкції. Так, згідно зі ст. 232 ГК України «нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконане».

Таким чином, якщо в договорі немає спеціальної вказівки, за який період стягується неустойка, то, якщо керуватися ГК України, її можна стягнути тільки за півроку з моменту, коли відбулося фактичне порушення виконання зобов'язань (тобто шість місяців починають обчислюватися від дня, наступного за днем, що є останнім строком для виконання зобов'язання). При цьому право на вимогу про стягнення неустойки в кредитора діє протягом одного року (ст. 258 ЦК України).

Говорячи про порядок нарахування пені, не можна оминати увагою норми ст. 72 ЦК України, якою передбачено, що стосовно позовів про стягнення неустойки (штрафу, пені) встановлено не загальний строк позовної давності (три роки), а скорочений — тривалістю в шість мі-

сяців. Нагадаємо, що згідно зі ст. 76 ЦК України відлік строку позовної давності починається від дня виникнення права на позов. Право на позов виникає з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. У цьому полягає істотна і відмінна особливість нарахування пені. Річ у тім, що, оскільки пеня нараховується щодня, то і обов'язок з її сплати виникає щодня, а отже, щодня виникає і право на подання позову. Враховуючи, що для позовів про стягнення неустойки встановлено скорочений строк позовної давності, що застосовується за кожний день прострочення виконання зобов'язання¹, можна зробити такий висновок.

Згідно з ГК України нарахування штрафних санкцій (пені і штрафу) за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано. Цей строк слід відрізнити від строку позовної давності, що застосовується до вимог зі стягнення неустойки (штрафу, пені) і становить один рік².

ГК України також передбачає, що при реалізації в судовому порядку відповідальності за правопорушення у сфері господарювання застосовуються загальний та скорочені строки позовної давності, передбачені ЦК України, якщо інші строки не встановлено ГК України. Положення щодо шести місяців не може розглядатися як положення про встановлення строку позовної давності: якщо строк позовної давності відраховується від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що її право порушено, і вказує на строк, протягом якого у особи є право звернутися до суду з вимогою про задоволення її вимог, то строк у шість місяців відраховується від дня, коли зобов'язання мало бути виконаним і вказує на строк нарахування штрафних санкцій.

На нашу думку, пояснити цю плутанину можна бажанням авторів ГК України сформулювати правило щодо позовної давності. Але все ж таки від такої думки необхідно відмовитися — занадто сильно формулювання положення про шість місяців відрізняється від поняття позовної давності. Вбачається, що найбільш прийнятною в цій ситуації є така рекомендація — прямо зазначити у договорі, що до відповідних відносин це правило не застосовується.

¹ Пункт 11 Роз'яснення ВАСУ від 16.04.1993 р. № 01-6/438 «Про деякі питання застосування позовної давності при вирішенні господарських спорів».

² Це так звана спеціальна позовна давність, оскільки її строк є скороченим – нагадаємо, що за загальним правилом строк позовної давності становить три роки; до прийняття нового ЦК до вимог про сплату неустойки застосовувалася позовна давність у шість місяців.

Така ситуація суперечить навіть самому ГК України, який встановлює, що штрафні санкції у формі сплати відсотків від невиконаної частини зобов'язання справляються по день сплати суми цих коштів кредитору. Крім того, подібна інтерпретація положень ГК України «про шість місяців» на практиці може призвести до елементарного затягування прострочення виконання зобов'язання. Адже виходить, що для боржника, який не виконав зобов'язання через шість місяців після настання строку виконання зобов'язання, більше жодних заходів відповідальності не застосовується.

Звернемо також увагу на те, що визнання боржником претензії кредитора про оплату продукції (товарів), робіт чи послуг без перерахування заборгованості не може бути підставою для припинення нарахування пені за прострочку платежу. Такою є позиція Вищого господарського суду України.

Розмір неустойки — у тому випадку, якщо спір вирішується у судовому порядку, — включається до ціни позову, а отже, впливає на розмір державного мита. Якщо з моменту початку обчислення пені минув період понад шість місяців, то кредитор у позовній заяві має право вимагати пеню, нараховану за останній шестимісячний період, оскільки стосовно тієї пені, що виникла раніше цього терміну, строк позовної давності вже минув. Отже, при поданні позовної заяви пеня розраховується, виходячи зі строку в шість місяців, що передують даті подання позову.

Стосовно визначення розміру неустойки слід відзначити таке. У своєму листі «Щодо розміру пені за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 04.12.2002 р. № 2-221/6439 Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва пояснює таке. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР платники грошових коштів за прострочення платежу сплачують на користь одержувачів цих коштів пеню в розмірі, що встановлюється за погодженням сторін. Відповідно до ст. 3 цього Закону зазначений розмір пені обчислюється від суми простроченого платежу і не може перевищувати подвійної облікової ставки НБУ, що діяла в період, за який сплачується пеня. Таким чином, Законом України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР встановлено виключно обмеження в розмірі пені та тільки стосовно грошових платежів. На підставі цього можна дійти висновку, що розмір штрафу встановлюється у договорі за згодою сторін.

У той же час у листі Вищого арбітражного суду України від 10.03.1998 р. № 01-8/91 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» суд, вирішуючи питання, чи застосовуються правила ст. 4 Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» щодо обмеження розміру стягнення подвійною обліковою ставкою Національного банку України, якщо сторони за договором передбачили в ньому відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань у вигляді штрафу, зазначено таке. За змістом ст. 178 Цивільного кодексу України (мається на увазі Цивільний кодекс УРСР) штраф і пеня є лише різновидами неустойки як засобу забезпечення виконання зобов'язання. Отже, якщо сторони в договорі передбачили відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань у вигляді штрафу, правила ст. 4 Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» щодо обмеження розміру стягнення подвійною обліковою ставкою Національного банку України мають застосовуватися на загальних підставах.

На нашу думку, таке розширення судом поняття «пеня» до поняття «неустойки» є зовсім незрозумілим та безпідставним, адже ст. 4 Закону чітко вказано, що саме розмір пені не може перевищувати розмір подвійної облікової ставки НБУ. Крім сплати сум пені й штрафу ст. 625 ЦК України встановлено, що «боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за увесь час прострочення, а також три відсотки річних від простроченої суми, якщо інший розмір відсотків не встановлений договором або законом».

Зазначені відсотки не слід змішувати з неустойкою. Вони, по суті, є платою за користування чужими коштами й стягуються незалежно від провини боржника. Неустойка ж є мірою відповідальності за невиконання зобов'язання або виконання його несвоєчасно чи з неналежною якістю. Неустойка може бути виражена в грошовій або майновій формі (ст. 549 ЦК України). За загальним правилом, при стягненні неустойки кредитор не зобов'язаний надавати докази, що підтверджують заподіяння збитків і їх розмір. Більше того, неустойка може бути стягнена й у тому випадку, якщо відсутній факт заподіяння збитків, але зобов'язання виконані несвоєчасно або неналежно (ст. 550 ЦК України)¹.

¹ Див.: Кабальський Р. Хозяйственно-договорные обязательства: нарушение и ответственность / Р. Кабальский. – Харьков, 2008. – С. 55.

Згідно зі ст. 550 ЦК України відсотки, передбачені ст. 625 ЦК України, на неустойку не нараховуються, оскільки відсотки сплачуються тільки за користування чужими коштами. Ця позиція обґрунтовується також і сформованою в Україні судовою практикою. Так, наприклад, у п. 9 Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 29.04.1994 р. № 02-5/293 «Про деякі питання практики застосування майнової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань» зазначається, що пеню як один із видів неустойки, яка стягується за кожний день прострочки і в межах 6-місячного строку позовної давності, необхідно відрізнити від відсотків за користування чужими коштами, що є платою саме за користування чужими коштами, а не санкцією за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання. Стягнення цих відсотків передбачено, зокрема, п. 67 Положення про поставки продукції та п. 58 Положення про поставки товарів (при повторній оплаті тієї самої продукції (товарів), неправильному застосуванні цін тощо).

Як зазначено у постанові Вищого господарського суду України від 16.01.2007 р. у справі № 19/12/06, передбачене законом право кредитора вимагати сплати боргу з урахуванням індексу інфляції та процентів річних є способами захисту його майнового права та інтересу¹, суть яких полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів внаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації (плати) від боржника за користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредитором. Враховуючи викладене, Вищий господарський суд України дійшов висновку, що інфляційні нарахування на суму боргу та проценти річних входять до складу грошового зобов'язання, як його визначено у ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Суд першої інстанції безпідставно ототожнив зазначені складові грошового зобов'язання із санкціями за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань у розумінні абзацу четвертого ч. 4 ст. 12 цього Закону.

Аналіз загального та спеціального законодавства, а також судової практики у справах про залізничні перевезення дає підстави зробити такі висновки щодо наслідків порушення грошових зобов'язань, у тому числі пов'язаних із здійсненням розрахунків:

¹ Див.: Гвоздецкий А. О правовых аспектах железнодорожных перевозок / А. О. Гвоздецкий // Юрид. практика. – 2007. – № 24. – С. 10–11.

1. Підлягає стягненню пеня за кожний день прострочення, як один із видів неустойки, яку необхідно відрізнити від передбачених у ст. 536 ЦК України і ст. 232 ГК України відсотків за користування чужими коштами, що є платою саме за користування чужими коштами, а не санкцією за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання (див. постанову Вищого господарського суду України від 04.10.2005 р., справа № 20-9/024).

2. Нараховуються відсотки, передбачені ст. 536 ЦК України, на суму грошових коштів тільки у разі порушення зобов'язання, інакше кажучи, ця стаття не може розумітися як така, що передбачає встановлення відсотків за правомірне користування грошовими коштами (див., зокрема, ст. 693 ЦК України, в якій закріплено, що на суму попередньої оплати нараховуються проценти відповідно до ст. 536 ЦК України від дня, коли товар мав бути переданий, до дня фактичного передання товару покупцеві або повернення йому суми попередньої оплати). Крім того, такі відсотки можуть бути нараховані у позадоговірних відносинах (зокрема, у разі безпідставно отриманих грошових коштів).

3. У статтях 536 і 625 ЦК України, а також у ст. 232 ГК України йдеться про ті самі відсотки, розмір яких, якщо сторони у договорі не передбачили іншого, складає три відсотки річних¹ (наприклад, постановою ВСУ від 17.01.2006 р. у справі № 11/690).

4. Стягнення відсотків за користування чужими грошовими коштами не потребує доведення вини боржника (на відміну від збитків і неустойки). Те саме, що цілком логічно, стосується індексу інфляції.

5. Відсотки, передбачені законом чи договором за правомірне користування грошовими коштами, продовжують нараховуватися після настання строку виконання зобов'язання боржником і мають зараховуватися до суми основного боргу. Нарахування таких відсотків має відбуватися до того моменту, як зобов'язання буде фактично виконано (навіть після винесення рішення суду про їх стягнення), і не може вважатися заходом відповідальності за невиконання грошового зобов'язання, а отже, не виключає застосування неустойки, але виключає нарахування відсотків за користування чужими грошовими коштами. Це пояснюється тим, що відсотки за правомірне користування грошовими коштами і відсотки за користування чужими грошовими

¹Ця позиція не є загальноприйнятною. Є прибічники погляду, згідно з яким проценти за користування чужими коштами і три проценти річних не збігаються і відповідно можуть нараховуватися паралельно. Утім судова практика виходить з іншого.

коштами є платою за таке користування, а стягувати подвійну плату за користування грошовими коштами видається неможливим.

6. Якщо рішенням суду було визнано обов'язок суб'єкта господарювання сплатити на користь іншого суб'єкта господарювання певну грошову суму і зобов'язаний суб'єкт її не сплатив, це слід вважати користуванням безпідставно отриманими грошовими коштами (користуванням чужими грошовими коштами). Відповідно, на вказану суму мають нараховуватися відсотки за користування чужими грошовими коштами у розмірі трьох відсотків річних (див. постанову Вищого господарського суду України від 04.10.2005 р. у справі № 20-9/024).

7. До складу грошового зобов'язання не включається неустойка (див. постанову ВСУ від 17.01.2006 р. у справі № 11/690).

8. Грошовим зобов'язанням є грошова сума, визначена з урахуванням встановленого індексу інфляції і трьох відсотків річних (див. постанову ВСУ від 17.01.2006 р. у справі № 11/690). Цей висновок ВСУ має значення для нарахування пені. Оскільки пеня нараховується на суму невиконаного зобов'язання, то зроблений висновок автоматично означає, що пеня має нараховуватися не на суму грошового зобов'язання, яке було визначено в договорі, а на суму, визначену вже на момент стягнення з урахуванням індексу інфляції і трьох відсотків річних. У той же час необхідно зауважити, що суди вважають прийнятним розрахунок учасників спору, зроблений за більш легким способом — пеня нараховується на суму грошового зобов'язання за договором, окремо нараховується індекс інфляції і відсотки річних.

Отже, господарсько-правові санкції, що можуть застосовуватись за порушення договірних відносин у сфері здійснення перевезень залізничним транспортом, застосовуються у формі відшкодування завданих збитків, сплати неустойки та адміністративно-господарських санкцій. Утім існує нагальна потреба у законодавчому врегулюванні цілої низки проблемних питань у сфері договірних відносин з перевезення залізничним транспортом, зокрема, у прийнятті Кабінетом Міністрів України, як це і передбачено ГК України, методики визначення розміру відшкодування збитків у сфері господарювання.